

VU Research Portal

Empirisch onderzoek in de Nederlandse criminologie. Een inventarisatie van 25 jaar methoden en technieken

van der Leun, J.P.; Bijleveld, C.C.J.H.

published in

Tijdschrift voor Criminologie
2009

document version

Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in VU Research Portal](#)

citation for published version (APA)

van der Leun, J. P., & Bijleveld, C. C. J. H. (2009). Empirisch onderzoek in de Nederlandse criminologie. Een inventarisatie van 25 jaar methoden en technieken. *Tijdschrift voor Criminologie*, 51(2), 190-204.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal ?

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

E-mail address:

vuresearchportal.ub@vu.nl

Empirisch onderzoek in de Nederlandse criminologie

Een inventarisatie van 25 jaar methoden en technieken

Joanne van der Leun & Catrien Bijleveld

Op basis van een analyse van vijftiengintig jaar artikelen in het Tijdschrift voor Criminologie beschrijven we de ontwikkelingen in methoden en technieken van onderzoek. We gaan onder meer na hoe en in welke mate nieuwe technieken worden ingevoerd. Ook kijken we of bepaalde typen databronnen meer of minder populair worden door de tijd heen. Ongeveer de helft van de artikelen was niet-empirisch van aard en in de andere helft overheerste de kwantitatieve onderzoeksmethode. In de tweede helft van het door ons bestudeerde tijdvak waren secundaire data, verzameld en verwerkt door anderen dan de onderzoeker(s), prominent aanwezig. Internationaal vergelijkend onderzoek was dun gezaaid, evenals experimentele studies. Ruwweg een derde deel van de empirische artikelen was gebaseerd op kwalitatief onderzoek. We geven enkele suggesties om de variatie in die artikelen in TvC te vergroten.

Criminologen discussiëren graag over de criminologie, zo heeft het doorzoeken van een kwart eeuw jaargangen *Tijdschrift voor Criminologie* (TvC) ons duidelijk gemaakt. Discussies binnen het vakgebied gaan vaak over onderbelichte thema's, de relatie tot de overheid en de mate van theoretische vooruitgang. Artikelen gaan ook over uiteenlopende onderzoeksobjecten: over voetbalsupporters, dijkverboden en veel over scholieren. De methoden die in die onderzoeken worden gebruikt, wisselen en fluctueren mee met de tijd.

Ter ere van dit jubileumnummer hebben wij de ontwikkelingen in de criminologische methoden en technieken eens wat systematischer onder de loep genomen. We hebben een inventarisatie gemaakt van alle artikelen in 25 jaargangen (1983 tot en met 2007) en zowel kwantitatief als kwalitatief de daarin gebruikte methoden geanalyseerd. We hopen daarmee bij te dragen aan een scherper beeld van de discipline in Nederland, die toch een zeker eclectisch karakter heeft, ook wat methoden en technieken betreft.

Vooraf moeten we opmerken dat het natuurlijk niet zo is dat elk onderzoek op criminologisch terrein een even grote kans heeft te worden gepubliceerd in TvC. Elk tijdschrift heeft zijn eigen signatuur die mede bepaalt welke artikelen worden ingestuurd. Vervolgens leidt het reviewbeleid van de redactie (recentelijk mede via anonieme referenten) tot een selectie naar kwaliteit. Het is voorstelbaar dat met themanummers (die overigens vaak vooral door niet-redactieleden worden samengesteld) ook enige sturing in de onderwerpkeuze plaatsvindt. Over de eventuele bias ten gevolge van bovenstaande processen kunnen we kort zijn, omdat we alleen artikelen hebben bestudeerd die 'het gehaald hebben'.

De opzet is als volgt: eerst gaan we kort in op enkele relevante ontwikkelingen in de moederdiscipline sociologie en in de criminologie in het bijzonder. Waarom verwachten we veranderingen en welke veranderingen zijn dat? We baseren ons op enkele publicaties over de sociologie en de criminologie in Nederland, zonder overigens volledigheid te suggereren op dit punt. Het gaat ons om de richting waarin we zoeken. Daarna presenteren we de uitkomsten, afgezet tegen onze verwachtingen waarna we in de slotparagraaf hieruit de conclusies trekken.

Ontwikkelingen in het vakgebied

Op voorhand kunnen we bepaalde verschuivingen verwachten. Sociale wetenschappen bij uitstek reageren op maatschappelijke veranderingen, die leiden tot nieuwe vragen en andere theorieën. Ook doen zich onmiskenbaar bepaalde 'modes' voor. Indirect kunnen de methoden en technieken mee veranderen. Bovendien heeft in de afgelopen 25 jaar een sterke verfijning plaatsgevonden van statistische methoden die van invloed kan zijn geweest. Een tamelijk algemeen ontwikkelingstraject van een sociaalwetenschappelijke discipline vanaf de jaren vijftig van de vorige eeuw loopt van idiografische, beschrijvende studies via een periode van marxisme en feminisme vanaf de jaren zeventig, via een sterke interesse in globalisering vanaf de jaren tachtig naar een 'linguistic' en 'cultural turn' en relativisme/postmodernisme daarna (Scott, 2004).

De invloed van zich sterk ontwikkelende kwantitatieve methoden is zichtbaar vanaf de jaren vijftig en zestig van de vorige eeuw, maar dringt in de ene (sub)discipline eerder en verder door dan in de andere. In 1957 verzocht de Utrechtse criminoloog Kempe dat de criminologie teveel leunde op de natuurwetenschappen en zich vastbeet in achterhaalde ontwikkelingen vanuit de sociologie, psychologie en psychiatrie. Hij constateerde een in zijn ogen weinig heilzame neiging tot 'de isolerende analytisch reductionerende factorenmathematica van de 'crime prediction'. Vrijwel elke discipline kent in de afgelopen decennia een scholenstrijd wat betreft onderzoeksmethoden, waarbij het positivistische ideaal meer of minder voorop staat. Eenvoudig gezegd: het kamp van de positivisten benadrukte de wetenschappelijke vooruitgang en het kwantitatief-empirische onderzoek waarbij getracht werd algemene wetten te leren kennen. Hier doelde Kempe op.

Het andere kamp verzette zich tegen het positivisme en het methodologisch monopolie van de causaliteit. Mensen gedragen zich immers niet zoals de anorganische en organische natuur, en het bestuderen van mensen vraagt daarom principieel om een andere methode, waarin ook plaats is voor normatieve en ethische vragen. Kwalitatief onderzoek, gericht op het doorgronden van de mens ('Verstehen') en de betekenis die de mens geeft aan zijn of haar handelen, zou veel zinvoller zijn. Lange tijd bestond de scholenstrijd praktisch gezien vooral uit onderzoekers die kwantitatief of juist kwalitatief onderzoek als het enige juiste onderzoek zagen.

Deze kloof is zeker niet verdwenen. Gerring (2001) schrijft zelfs: 'Methodology, not ideology defines the most important cleavages today in social science' (p. xvii). Deze diepe verdeeldheid zou samenhangen met onduidelijkheid over de al dan niet eigenstandige positie van de sociale wetenschappen. Gerring gaat uit van een specifieke

positie tussen alfa en bèta in, en betitelt in het verlengde daarvan de methodologische discussies over een interpretatief versus een positivistisch ideaal als niet de meest vruchtbare. Hij pleit in zijn boek voor een nieuwe afweging van denken over analytische doelen en de manieren om die te bereiken. Het voert te ver daar diep op in te gaan, maar het is misschien niet geheel toevallig dat een van zijn voorbeelden van de verdeeldheid van de sociale wetenschappen afkomstig is uit de criminologie. Hij betitelt het hebben van, bij wijze van spreken, veertien conflicterende perspectieven om criminaliteit te verklaren als weinig verhelderend (p. 7). Het ligt voor de hand dat een discipline als de criminologie, waarin zeker in het begin veel juristen met weinig empirisch methodologische scholing actief waren, de ontwikkelingen op het terrein van methodologische en theoretische integratie niet voorop hebben gelopen (zie Bruinsma & Weisburd, 2007).

In het *Tijdschrift voor Criminologie* is reeds meermalen het debat gevoerd over het uitblijven van theoretische integratie (bronnen) en vernieuwingen, maar veel minder over methoden. Ook in recente commentaren op de stand van de Nederlandse criminologie (zie Van Swaaningen, 2006; Tonry & Bijleveld, 2007; Engbersen, 2008) gebeurt dit nauwelijks. In zijn algemeenheid hebben volgens Gerring de methoden en technieken van onderzoek de afgelopen 25 jaar een enorme ontwikkeling door gemaakt, maar is de fragmentering en verdeeldheid daardoor ook sterk toegenomen, wat de kracht van het verklarende onderzoek niet ten goede komt.

Het ligt voor de hand dat dit ook voor de criminologie geldt, zij het dat hier de invloed van de juridische moederdiscipline zal leiden tot meer aandacht voor normatieve vragen dan gebruikelijk in aanpalende disciplines. In de criminologie zijn immers feiten en normen inherent vervlochten en dit heeft ook invloed op de gebruikte methoden en technieken (zie ook Bijleveld, 2003). Waar de beschrijvende en normatieve methode meer past bij de juridische traditie, hebben de sociologie en de psychologie meer invloed gehad op de ontwikkeling van verklarend onderzoek. Op grond van de literatuur formuleren we hier enkele heel globale verwachtingen ten aanzien van de gebruikte methoden en technieken in TvC.

Te verwachten verschuivingen

De beschreven ontwikkelingen liggen deels voorafgaand aan het door ons bestudeerde tijdvak, maar een eerste verwachting die we kunnen formuleren is dat we ook tussen 1983 en heden een toename denken te zien van kwantitatieve studies, gebruikmakend van meer geavanceerde methoden en technieken, aangezien dit geen afgesloten hoofdstuk van de geschiedenis betreft. Drie hoogleraren criminologie schreven hierover in 2001 in een advies voor de Adviesraad Wetenschap en Technologie (AWT): 'Er wordt steeds vaker van geavanceerde methoden en analysetechnieken gebruik gemaakt die ook elders worden gehanteerd' (Bruinsma e.a., 2001, 67). 'Elders' staat dan voor het buitenland en in het bijzonder de VS.

Interessant bij deze constatering is ook de vraag in hoeverre vernieuwingen uit het buitenland in TvC doordringen. Een voorbeeld kan het multi-level onderzoek zijn. In het recente KNAW-rapport over de stand van de sociologie (Engbersen & de Haan, 2006) wijst de methodoloog Snijders (2006) op de ontwikkeling dat empirie steeds

meer multi-actor, multi-moment en multi-level wordt: dynamiek en onderlinge samenhang zijn van groot belang in de sociologie. De vraag is: zien we dit ook in de criminologie?

Ten tweede verwachten we meer omvangrijke steekproeven op basis van secundaire data en surveys. Vanaf 1993/1994 heeft in Nederland een forse automatiseringsslag plaatsgevonden bij politie en justitie. We zouden dus verwachten dat vanaf die tijd, met steeds meer toegang tot steeds betere data bij politie en justitie, steeds meer grootschalige secundaire analyses zijn gedaan. Ook het survey-onderzoek ontwikkelt zich verder. Met het op grote schaal beschikbaar komen van de pc in de jaren tachtig van de vorige eeuw maakte vooral computergestuurd interviewen (CATI, CAPI, CAWI)¹ een snelle ontwikkeling door en tegenwoordig verschuift de aandacht steeds meer naar online onderzoek en mail-surveys waarbij grote groepen mensen relatief eenvoudig kunnen worden bereikt.

Voorts zijn de mogelijkheden tot koppelen van verschillende data uitgebreid. Een deel van de discussie over wel of niet registreren van de etniciteit van tweede-generatiemigranten is bijvoorbeeld 'ingehaald' doordat WODC en CBS politiedata verbonden met gegevens uit de Gemeentelijke Basis Administratie, waarmee criminaliteitskwesties onder de tweede generatie in beeld gebracht werden (Blom e.a., 2005). Ook op andere terreinen heeft de ICT-ontwikkeling waarschijnlijk forse invloed. Er zijn meer openbaar toegankelijke data beschikbaar gekomen en de voortschrijdende automatisering heeft daarbij drempelverlagend gewerkt. Er is geen verbinding met een mainframe computer² meer nodig om grote databestanden te kraken, een eenvoudige laptop volstaat. En via internet is het zoeken naar bestaande data sterk vereenvoudigd. Zo kan een ieder op Statline tegenwoordig macrodata van het CBS raadplegen, zonder dat daar professionele poortwachters tussen zitten.

Ten derde verwachten we dat de toenemende mogelijkheden voor grootschalige kwantitatieve studies ten koste gaat van het kwalitatieve, meer etnografische werk. Volgens Hagan en McCarthy (1997, 3) raakte kwalitatief onderzoek in de criminologie, dat toch aan de basis van de discipline heel belangrijk is geweest, in onbruik met de ontwikkeling van de survey-methode en de statistische technieken. Ze hebben het dan waarschijnlijk over de jaren vijftig en zestig van de vorige eeuw. Een andere, meer recente ontwikkeling is dat de maatschappij en opdrachtgevers vooral iets willen horen over 'harde feiten', die bij voorkeur direct relevant zijn voor beleidsmakers (zie ook Miller, 2005 voor de VS en Meuser & Löschper, 2002 voor Duitsland). Miller voegt hieraan toe dat veel criminologieopleidingen studenten wat onderzoeksmethoden betreft relatief eenzijdig opleiden, waarbij kwalitatief onderzoek een ondergeschikte rol speelt. Ook het enige Nederlandse boek over M&T in de criminologie (Bijleveld, 2007) besteedt aanzienlijk meer aandacht aan kwantitatief dan aan kwalitatief onderzoek. Tegelijkertijd wordt door de AWT (Bruinsma

1 CATI is computergestuurd telefonisch interviewen, CAPI computergestuurd face-to-face interviewen en CAWI computergestuurd interviewen via internet.

2 Voordat de personal computer ingeburgerd was hadden grote bedrijven en instellingen een zeer zware mainframe computer waarmee medewerkers via een terminal verbonden konden worden om bijvoorbeeld SPSS-berekeningen uit te voeren.

e.a., 2001, 31) etnografisch onderzoek juist als sterk punt van de Nederlandse criminologie opgevoerd: 'Waarmee Nederland het duidelijkst voorop loopt is het onderzoek naar georganiseerde misdaad, organisatiecriminaliteit, (de methodiek van) slachtofferonderzoek en het gebruik van kwalitatieve, met name antropologische, onderzoeksmethoden' (zie ook Tonry & Bijleveld, 2007).

Kwalitatief onderzoek hoeft overigens niet op zichzelf te staan, het zou ook kunnen zijn dat met triangulatie (het combineren van verschillende manieren van onderzoek) juist combinaties van onderzoek naar voren komen. Dat zou aansluiten bij de trend naar 'mixed methods' in de sociale wetenschappen (Creswell, 2003), een trend die in Nederland bijvoorbeeld regelmatig zichtbaar was in rapporten van het WODC).

Ten vierde denken we de voortschrijdende globalisering en internationalisering ook terug te zien in een toename van internationaal vergelijkend onderzoek. Door Engbersen en De Haan (2006) wordt voor de sociologie gewezen op de sterk toegenomen interesse in mondialisering, verbindingen en verschillen tussen landen, en daarmee in internationaal comparatief onderzoek. Bruinsma, Van de Bunt en Haen Marshall constateren echter dat de criminologie op dit punt achterblijft. Zij spreken de wens uit dat meer vergelijkend onderzoek zou moeten worden gedaan naar criminaliteitsproblemen in de verschillende landen, bij voorkeur door teams uit verschillende landen (Bruinsma e.a., 2001, 31). Fijnaut onderschrijft dit en vindt dat vooral veel lokale kwesties worden onderzocht (zie o.a. Fijnaut, 2004, 7). In zijn recent verschenen oratie onderschrijft Van Swaaningen (in: Van de Bunt e.a., 2008) dat en roept hij nadrukkelijk op tot een meer kosmopolitische criminologie, met open oog voor de invloeden van mondialisering en culturele vergelijkingen.

Ten vijfde willen we ter aanvulling op een aantal punten ook nagaan wat we *niet* verwachten tegen te komen in de 25 jaargangen. Voor de sociologie constateren Engbersen en De Haan (2006) dat de in de VS zo populaire postmoderne benadering, die de nadruk legt op de bestudering van taal, in Nederland niet veel voet aan de grond heeft gekregen. Sniijders (2006) constateert in hetzelfde boek dat in de sociologie weinig gebruik gemaakt wordt van de methoden van directe observatie en experiment, en dat methodetriangulatie met de mond wordt beleden maar weinig daadwerkelijk toegepast.

Op grond daarvan verwachten we dus weinig inhouds-/taalanalyse, weinig directe observatie en weinig triangulatie. Ook verwachten we niet veel experimenten (Van der Laan e.a., 2007). Bruinsma en Weisburd (2007) schrijven in een speciale uitgave daarover dat de Nederlandse criminologie pas sinds kort de onderzoeksinfrastructuur kent die experimenteel onderzoek mogelijk maakt, op een paar klassieke uitzonderingen in de afgelopen 25 jaar na. Ze doelen daarmee op de aanwezigheid van een instituut zoals het NSCR en meer algemeen de uitbreiding van de onderzoekscapaciteit binnen de criminologie.

Methode

Zoals aangegeven hebben we alle jaargangen van 1983-2007 van het *Tijdschrift voor Criminologie* geanalyseerd. Ieder artikel, met uitzondering van boekbesprekingen,

kronieken, recensies van een oratie of reacties op andermans werk, hebben wij in onze analyse betrokken. Die eerste keuze is ingegeven door het feit dat de laatste soort bijdragen geen eigenstandig onderzoek zijn, en dat wij daarvan dus ook niet de methode kunnen bepalen. Vervolgens hebben wij het onderwerp gecodeerd waar het artikel betrekking op had, of het artikel een empirische studie betrof of niet, of er een kwalitatieve en/of een kwantitatieve methode werd gehanteerd, wat de onderzoekseenheden waren, hoe groot de N was, en welke analysemethode werd gehanteerd. In totaal hebben we de kenmerken van 540 artikelen 'gescoord', de data ingevoerd in SPSS en geanalyseerd.

We hebben elk artikel ingedeeld op de genoemde kenmerken. Dit bleek niet altijd eenvoudig en ook niet altijd ondubbelzinnig mogelijk. Voor de meeste artikelen was het helder, enkele artikelen bevonden zich in een grijs gebied. Sommige artikelen betroffen bijvoorbeeld voornamelijk een beleidsanalyse en gebruikten ter illustratie een aantal officiële gegevens. In zo'n geval hebben we het artikel als niet-empirisch geclassificeerd, omdat de hoofdmoot van het artikel de beschouwing was, en het empirische materiaal bijzaak.

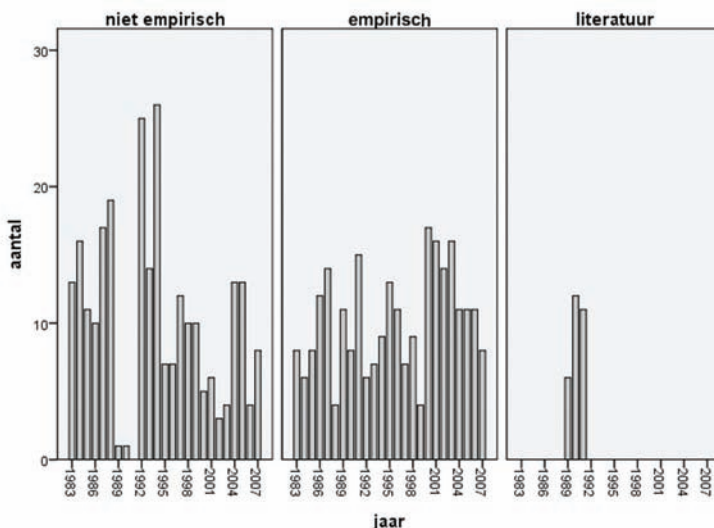
Vervolgens hebben we verder gewerkt met de empirische artikelen: alleen voor deze artikelen is het immers relevant de onderzoeksmethode te bepalen. Ook daar moesten keuzes gemaakt worden. In sommige gevallen was niet helder hoe een variabele gescoord moest worden. Wanneer er sprake was van verschillende methoden hebben we beide methoden genoteerd. Bij een combinatie van diverse verschillende methoden hebben we de meest geavanceerde genomen: als een artikel bijvoorbeeld een aantal simpele descriptieve maten bevatte naast een logistische regressie, hebben we de methode gescoord als 'multivariaat'. Bevatte een artikel zowel een kwantitatieve als een kwalitatieve methode, dan hebben we die methoden allebei gescoord. Gebruikte een artikel alleen secundaire gegevens, dan hebben we het artikel als 'alleen secundair' gescoord; werden er primaire gegevens gebruikt, en slechts voor een deel secundaire, dan scoorden we het artikel als 'primaair'.

Ontwikkelingen in de methoden en aanpak

Ten eerste vonden we in de oudere artikelen veel technische verantwoording in voetnoten, terwijl deze tegenwoordig meer in de hoofdtekst is verwerkt. Dit is een eerste indicatie van de meer centrale plaats die methodologische keuzen lijken in te nemen in de discussies binnen het vakgebied. Dit suggereert dat het nu belangrijker wordt gevonden, wat overeenstemt met de centrale plaats van het methodendebat die bijvoorbeeld Gerring (2001, zie paragraaf 2) toedicht aan de sociale wetenschappen.

Een tweede, meer inhoudelijke bevinding is dat veel artikelen zich (anders dan onze eerste en derde verwachting impliceerden) niet laten indelen in de tweedeling kwantitatief of kwalitatief. Van de 540 artikelen bevatten bijna evenveel artikelen een niet-empirisch (255, 47,2 procent) als een empirisch (256, 47,4 procent) verhaal. Meestal waren de niet-empirische artikelen beleidsanalyses of (vooral in de 'vroege' jaren) theoretische en kritische beschouwingen. We troffen 29 artikelen aan (5,4 procent) die boeken uit de wereldliteratuur analyseerden. Opmerkelijk is

Figuur 1: Verdeling in soorten artikelen per jaar

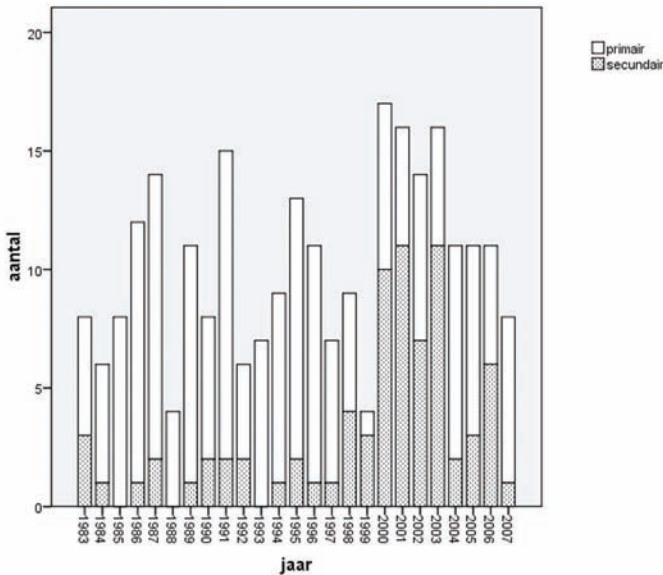
dat deze 'literatuur'-artikelen in een korte periode van drie jaar verschenen: 1989-1991. De verdeling wordt weergegeven in figuur 1.

Het lijkt erop, met een aantal fluctuaties, dat in de loop der jaren iets meer en met meer regelmaat empirische artikelen zijn verschenen. Het aantal niet-empirische artikelen is duidelijk afgenomen. Vanaf 2001 lijkt deze verandering te zijn ingezet. Niet-empirische artikelen zien we relatief vaker in themanummers, empirische artikelen vooral veel in varianummers.

Vanaf nu rekenen we verder met de 256 empirische artikelen. In figuur 2 is te zien of de artikelen gebruik maakten van primaire of secundaire bronnen.

De tweede verwachting was een toename van grote steekproeven op basis van secundaire data, waaronder data afkomstig uit omvangrijke surveys. Als we preciezer kijken naar de 256 empirische artikelen zien we dat daarvan 179 (69,9 procent) primaire gegevens gebruikte; 77 (30,1 procent) gebruikte alleen secundaire bronnen. Deze verdeling was over varia- en themanummers niet dramatisch verschillend, de themanummers hadden iets meer secundaire data, wat niet verwonderlijk is als men bedenkt dat voor themanummers vaak auteurs worden gevraagd die 'al iets hebben geschreven over X'. Meestal ging het dan om statistieken van politie en justitie, zoals gegevens uit HKS (het herkenningssysteem van de politie), de Politiemonitor of andere slachtofferenquêtes. Slachtoffer- of self-report enquêtes speciaal ten doel van het onderzoek, waar het dus niet een heranalyse betrof, hebben we daarbij als primair geteld.

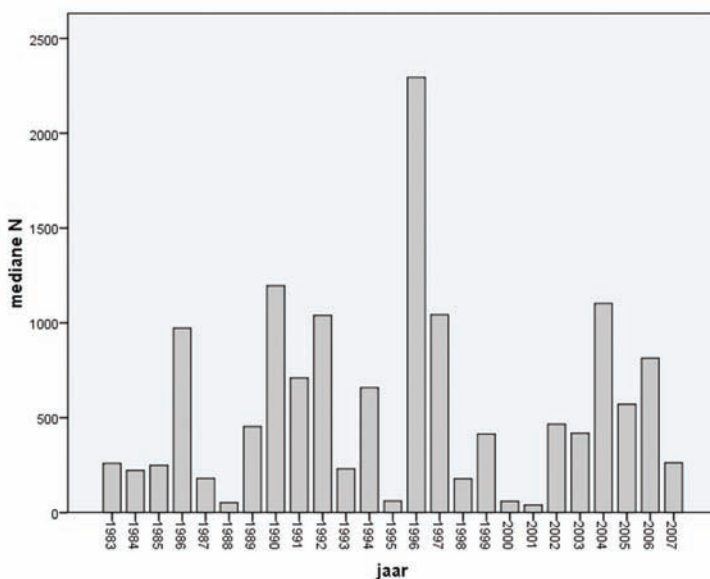
In figuur 2 zien we echter ook dat het aantal artikelen dat gebruik maakt van (alleen) secundaire data de afgelopen jaren wel lijkt te zijn toegenomen. Vooral in 2000 en 2003 zijn relatief veel artikelen verschenen die alleen van secundaire gegevens gebruik maakten. Veel daarvan rapporteerden over politie- of vervolgingsgegevens,

Figuur 2: *Gebruik van primaire of alleen secundaire gegevens*

ook gegevens uit de internationale slachtofferenquête ICVS werden veelvuldig gebruikt. Dat allerlei uiteenlopende databestanden beschikbaar kwamen, blijkt bijvoorbeeld ook uit een artikel op basis van een bestand van 'dijkverboden' voor dealers in Amsterdam en een artikel op basis van gegevens van de Immigratie en Naturalisatiedienst (IND) over asielzoekers in deze jaren.

Tegelijkertijd hadden we ook verwacht dat de steekproefgroottes zouden toenemen. Als we naar de data kijken, valt op dat de omvang van steekproeven over de jaren heen flink varieert. Die omvang bleek overigens niet altijd eenvoudig te bepalen. Sommige (oudere) artikelen vermeldde deze helemaal niet. Soms werden meerdere steekproeven gebruikt, die hebben wij zelf opgeteld om tot een totale steekproefgrootte te komen. Als er een multilevel analyse werd gebruikt, hebben wij de steekproefgrootte van het laagste niveau genomen. Soms werden grote steekproeven uit oudere datasets gebruikt, die ook maar ten dele te achterhalen waren; in dat soort gevallen hebben wij een schatting van de steekproefgrootte gemaakt. De aldus verkregen mediane steekproefgrootte over de jaren is 295. Figuur 3 geeft de mediane steekproefgrootte per jaar.

Het jaar 1996 is afwijkend. In dit jaar bepaalden wij slechts vijf steekproefgroottes, waarvan de hoogste drie erg groot waren. In de jaren 2003-2006 is tevens een groot aantal artikelen verschenen, onder andere over de CCLS (Criminele Carrière- en Levensloop Studie) van Blokland en Nieuwbeerta en over politiegegevens, die de mediaan flink beïnvloeden. Maar grote steekproeven zijn toch niet iets van de laatste jaren; ook eind jaren tachtig en begin jaren negentig verschenen regelmatig studies met forse steekproeven, ook al moesten de onderzoekers daar waarschijnlijk meer moeite voor doen. Zo rapporteerden Mednick e.a. in 1985 over een Deens

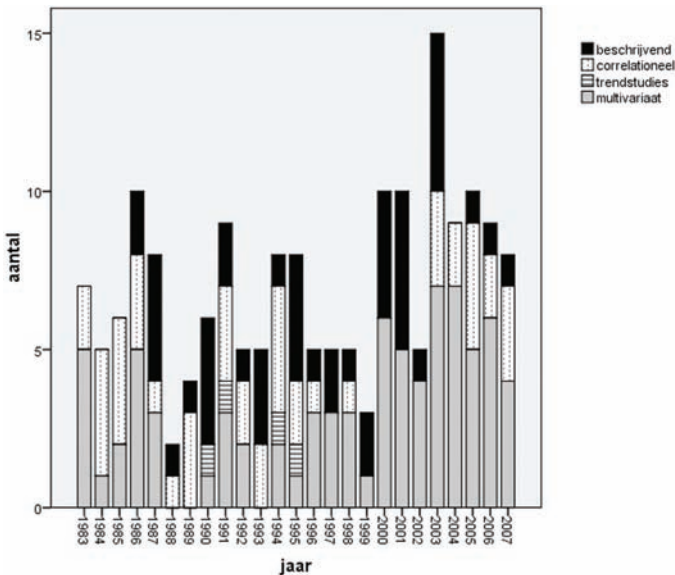
Figuur 3: *Mediane steekproefgrootte per jaar*

onderzoek naar eventuele strafrechtelijke gegevens van ruim 14.000 personen die als kind tussen 1924 en 1947 waren geadopteerd, hun natuurlijke ouders en hun adoptieouders. Historica Van de Pol (1987) bestudeerde ruim 3.000 processen tegen vrouwelijke verdachten van prostitutie, zoals gedocumenteerd in zaken in zeventiende-eeuwse ‘confessieboeken’, vergeleken met nog eens 285 tegen mannen gevoerde processen.

Het lijkt er dus al met al niet op dat er de afgelopen jaren steeds meer studies over grote databestanden verschijnen. We zien eerder een golfbeweging in de bestudeerde periode, met een dip tussen 1998 en 2001. In aanvulling viel het ons daarbij overigens op dat in tegenstelling tot veel psychologisch onderzoek niet zoveel gebruik wordt gemaakt van een ‘convenience sample’ of gelegenheidssteekproef van studenten. Niet zo verrassend neemt dit de laatste jaren weer toe, dat zal vooral makkelijk zijn gemaakt door het gegroeide aantal criminologiestudenten.

Bij de kwantitatieve onderzoeksmethoden (met name bij de artikelen die (ook) multivariate methoden gebruiken) valt op dat in een zekere golfbeweging in eerste instantie in de jaren 1983-1987 ook vaak multivariate methoden gebruikt zijn. Zie figuur 4.

Eind jaren tachtig zagen we weer relatief veel beschrijvende verhalen. Vanaf 1997 beginnen de multivariate analyses weer te op te komen. Opvallend is dus al met al dat de artikelen vooral in de jaren 1987-1997 de mond vol hadden van theorie, maar dat het aantal artikelen dat die theorieën ook daadwerkelijk toetste, gering was. Overigens verschillen thema- en varianummers nauwelijks van elkaar: in thema-nummers worden iets meer beschrijvende artikelen gepubliceerd, en minder multivariate.

Figuur 4: Trends in gebruik van soorten kwantitatieve methoden

Als we inhoudelijk kijken om welk soort technieken het dan gaat, zien we al vroeg in de jaren tachtig technieken als Lisrel toegepast. Canonische correlatieanalyses, factoranalyse, technieken als MAN(C)OVA en loglineaire analyses worden ook toegepast. Wat dat betreft worden in de jaren tachtig redelijk geavanceerde methoden gebruikt. Multilevel analyse verschijnt in 1990 op het toneel en trajectenanalyse (Nagin & Land, 1993) in 2005.

Ten derde verwachtten we relatief weinig kwalitatief, etnografisch werk. Bij de kwalitatieve onderzoeksmethoden (en met name de artikelen die (ook) kwalitatieve methoden gebruiken) zien we dat naast de meer beschouwende artikelen 86 artikelen (mede) gebaseerd zijn op gesystematiseerd kwalitatief onderzoek, ongeveer een derde van alle empirische artikelen. Hier is door de jaren heen geen opmerkelijke ontwikkeling zichtbaar. De gegevens komen daarbinnen relatief vaak uit interviews met daders, verdachten en/of sleutelinformanten (25 artikelen), dossieronderzoek van bijvoorbeeld strafdossiers (25) en historische bronnen en/of media-analyse (15).

In de loop der jaren zien we geen duidelijke grote veranderingen. We constateren wel dat historische studies afnemen, al is het daarbij altijd gegaan om kleine aantallen. Het mag echter toch wel opmerkelijk genoemd worden dat een artikel van Spierenburg uit 2000 over wapens en geweld in historisch perspectief al jaren het enige in dit genre is. Het aantal kwalitatieve observatiestudies (zie ook verwachting 5) is ook gering, er zijn enkele kwalitatieve metastudies en slechts zeven artikelen die in de eerste plaats gebaseerd zijn op participerende observatie en nog eens zeven op directe observatie, bijvoorbeeld in de rechtszaal. We kunnen dus concluderen dat

het kwalitatieve onderzoek niet duidelijk toe- of afneemt, en ook dat het in aantallen artikelen in totaal eigenlijk niet bijzonder laag is.

Wel komt het onderzoek op basis van de antropologische/etnografische methode en op basis van historisch bronnenonderzoek maar zeer beperkt voor in 25 jaar TvC. In 2003 constateerde Kleemans (2003, 329) dat daderinterviews en etnografisch onderzoek inmiddels waren toegevoegd aan het brede scala van criminologische onderzoekstechnieken. Hij sprak wel zijn verbazing uit over het feit dat antropologisch ingestelde onderzoekers zo weinig gebruik maken van het rijke en spannende opsporingsmateriaal dat beschikbaar is en deed een oproep tot meer dossieronderzoek. Aan deze oproep is nog niet op grote schaal gehoor gegeven. In elke periode van vijf jaar zien we enkele van deze studies, maar zoals gezegd op beperkte schaal. Dit is opvallend omdat het type onderzoek wel degelijk bestaat in Nederland, sterker nog: het wordt wel opgevoerd als 'unique selling point' voor de Nederlandse criminologie (Tonry & Bijleveld, 2007).

Wanneer we onze zoektocht doortrekken naar 2008 (niet in de analyses opgenomen) zien we wel duidelijk meer kwalitatief onderzoek, vooral vanwege actief redactiebeleid met een zeer gevarieerd themanummer over deels innovatief kwalitatief onderzoek. In 2008 waren ook vijf van de tien varia-artikelen mede gebaseerd op kwalitatieve dataverzameling. Of dit het begin is van een trend kunnen we nog niet zeggen.

In onze vierde verwachting gingen we – hoewel de literatuur hieromtrent ietwat ambivalent was – uit van een toename van internationaal vergelijkende studies. Deze verwachting komt niet uit. Veel van de studies waarover wordt geschreven zijn nationaal van aard, in overeenstemming met de opmerkingen van Fijnaut en van Swaaningen, met eigenlijk als voornaamste uitzondering de tien artikelen van na 1989 met internationaal vergelijkende studies op basis van de internationale slachtofferenquête ICVS. Wel is opvallend dat de band met België goed zichtbaar is in vergelijkende Vlaams-Nederlandse artikelen, hetgeen waarschijnlijk bijzonder is voor de criminologie. Op basis van niet-systematische navraag onder collega's en redactieleden hebben wij de indruk dat bijvoorbeeld in de sociologie Vlaamse onderzoekers toch eerder in het eigen Vlaamse tijdschrift schrijven dan in het Nederlandse equivalent en dat in het strafrecht de Vlaamse en de Nederlandse traditie op een enkele uitzondering na ook relatief gescheiden van elkaar zijn. In TvC gaat het bij bijdragen van Vlamingen vaak om niet-empirische, beschouwende artikelen, onder meer in het vorige jubileumnummer, maar ook in reguliere nummers.

We kunnen zelfs nog een stapje verder gaan en opmerken dat veel empirische studies lokaal van aard zijn. Als er bijvoorbeeld experimenten worden gedaan en surveys worden gehouden, gebeurt dit vaak onder lokale populaties, bijvoorbeeld in bepaalde steden of in een provincie. Niet alleen internationaal vergelijkende maar zelfs ook nationaal representatieve onderzoeken zijn tamelijk schaars.

Onze vijfde verwachting betrof een set van min of meer losse verwachtingen met betrekking tot methodische kenmerken die we slechts in beperkte mate dachten aan te treffen: postmoderne taalanalyses, experimentele onderzoeken, directe observaties en methodentriangulatie. Deze verwachting wordt in grote lijnen beves-

tigd. Opvallend vonden wij het relatief kleine aantal artikelen waarin duidelijk sprake is van 'mixed methods'. Het gaat daarbij om 26 van de 86 (mede) kwalitatief onderbouwde empirische artikelen, een krappe vijf procent van het totaal, niet duidelijk toe- of afnemend over de jaren heen.

Verder zien we inderdaad nauwelijks taalanalyse. Vragen in hoeverre taalgebruik en constructies binnen het justitiële stelsel bepaalde groepen uitsluiten komen vrijwel niet naar voren. Voor zover geschreven wordt aan de hand van inhoudsanalyses of discoursanalyses betreft het meestal niet vragen rondom de constructie van sociale verschijnselen of identiteiten, maar meer beleidsanalyses. Directe observatie komt weinig voor en als er gebruik van wordt gemaakt, is het bijna alleen bij de politie en in de rechtszaal. Observaties van daders, slachtoffers, omstanders, publiek, straten, huizen, gebouwen of pleinen ontbreken goeddeels. Criminaliteit bestuderen in de context lijkt niet populair. Ook troffen we zoals verwacht niet veel experimenten aan. In totaal zeventien op meer dan 500 artikelen: acht in de jaren tachtig, drie in de jaren negentig en zes in twee recente jaargangen. Dat laatste aantal is waarschijnlijk een direct gevolg van redactiebeleid omdat er in 2007 een themanummer over experimenten was.

Interpretatie en conclusies: stabiliteit en beperkte variatie

Met onze blik in 25 jaar *Tijdschrift voor Criminologie* hebben we enkele vigerende oordelen bevestigd en andere tegengesproken of genuanceerd. Dat in TvC veel kwantitatieve studies worden gepubliceerd, zoals vaak wordt gehoord, is juist, maar het is nog steeds een minderheid. Het aantal 'beschouwingen' is misschien nog wel veel opvallender. Opvallend is al met al dat waar tot eind jaren negentig veel artikelen theoretisch en beschouwend van aard waren, dit in veel gevallen oproepen betroffen om meer theoretisch gestuurd te gaan werken. Dit ging echter zelden gepaard met het uitvoeren van deze oproepen. Ook werd literatuur uit het buitenland voorgehouden aan de Nederlandse criminologen met de aansporing er meer mee te gaan doen. Het daadwerkelijk toetsen van theorieën aan de hand van empirisch materiaal was echter aanmerkelijk zeldzamer. Overigens komen we dit beeld in mindere mate nog steeds tegen. TvC vervult kennelijk ook een rol in het uitspreken van wensen welke kant het op moet met de discipline. Soms worden ook gezichtsbepalende figuren uit aanpalende disciplines of landen daarbij te hulp geroepen.

Alles overziend rijst eerder een beeld van stabiliteit op, dan een beeld van grote veranderingen. Het werken met secundaire data neemt wel over de hele linie toe, maar tot onze verrassing de steekproefgrootte weer niet. Wat meer overstijgend is het ons opgevallen dat de debatten in de criminologie heel vaak gaan over wat collega-criminologen zouden moeten doen, maar zelden echt over methoden en technieken van onderzoek. Als er debat is over methoden gaat dat meestal over de bruikbaarheid in specifieke gevallen, maar fundamentele vragen komen niet aan bod.

Ook ethische vragen schitteren door afwezigheid. Ondanks het feit dat criminologisch onderzoek bij uitstek ethische problemen kan opleveren, hebben de Neder-

landse criminologen geen eigen gedragscode meer (Bijleveld, 2007, 72), in tegenstelling tot bijvoorbeeld de Britten, en lijkt voorsnog niemand die te missen. In TvC lezen we zelden over problemen rondom het benaderen van respondenten of bij het werken met secundaire gegevens, en ook niet over het goed en kwaad in het doen van bepaald onderzoek, of over de vraag of de journalistiek of de politiek onderzoeksbevindingen oppakt (vgl. Van der Leun, 2007).

Verder blijft bij ons de kwalitatieve indruk achter dat het karakter van het tijdschrift is veranderd. De artikelen lijken meer van hetzelfde geworden; we vonden steeds vaker artikelen die je oneerbiedig als routinematig zou kunnen typeren: er zijn vragen, er wordt een databestand bij gezocht (soms lijkt het wel andersom) en men voert volgens beproefd recept al dan niet geavanceerde analyses daarop uit. Dit sluit aan bij een recente discussie in het tijdschrift *Sociologie* over de afstandelijkheid van veel hedendaags sociaal onderzoek. Nijhof (2008) bekritiseert daarin het feit dat sociale wetenschappers steeds vaker met data werken die verzameld zijn door anderen en die zij simpelweg aangeleverd hebben gekregen. Zelf kijken en luisteren is er niet meer bij, en de onderzoeksobjecten zijn van papier.

De TvC-redactie heeft zojuist met een themanummer *Mensen van vlees en bloed* nadrukkelijk gepoogd dit gat te vullen. Dit alles sluit aan bij de constatering van Ippel (2003) dat de criminologie – net als veel andere disciplines – in de loop der jaren meer ‘normal science’ is gaan opleveren zoals Kuhn dat noemde. Het is een vakwetenschap, zonder ‘grote greep’ of ‘dramatisch gebaar’, waarin op tamelijk stabiele manieren puzzels worden opgelost binnen het bestaande paradigma (Ippel, 2003, 233). Anderen (bijvoorbeeld Van Tubbergen, 2008, in zijn reactie op Nijhof) menen dat dit het verklarende gehalte van de sociale wetenschappen juist ten goede komt en dat dit geen probleem is maar juist vooruitgang.

Hoe we het bovenstaande ook interpreteren, we zien in het *Tijdschrift voor Criminologie* ook duidelijk minder ‘vrijblijvende’ beschouwingen en onderlinge discussies dan voorheen. Het gefoeter op beleid door hele tritsen hoogleraren lijkt vrijwel geheel verdwenen, alsmede het oplepelen van series theorieën of het uitleggen aan de Nederlandse criminoloog wat er zoal in het buitenland gebeurt. Het lijkt minder een blad van een (kleine) gemeenschap geworden waarin *tout monde* commentaar levert op beleidsontwikkelingen en op elkaar. Wat dat betreft, zijn de tijden duidelijk veranderd en lijken de ramen wat meer open te staan.

Dit laatste neemt niet weg dat we van mening zijn dat er meer variatie in de aard van artikelen zou kunnen en mogen komen: van experimentele opzetten, historische studies, systematisch kwalitatief onderzoek naar criminaliteit in de directe in de context, verhalende studies, internationaal vergelijkend onderzoek tot meer invloed van aanpalende disciplines. Van verdieping tot harde toetsing en (historische) reflectie. Daarbij geldt echter wel dat het aanbod van die artikelen er dan ook moet zijn.

We hebben ons in dit artikel beperkt tot het *Tijdschrift voor Criminologie* en dat is wellicht niet representatief voor de gehele criminologie. Daar kan zelfselectie door auteurs aan ten grondslag liggen, maar het is zeker ook mogelijk dat het selectiebeleid van de redactie hierbij een rol speelt. De redactie accepteert immers geen

artikelen over studies die reeds verschenen zijn en dat kan ertoe leiden dat interessante onderzoeken TvC niet bereiken. Zo hebben bijvoorbeeld op basis van de proefschriften van criminologen als Damian Zaitch en Joris van Wijk geen artikelen in TvC gestaan en heeft de monitor georganiseerde criminaliteit slechts in twee publicaties in TvC geresulteerd. Het zou kunnen dat (bijvoorbeeld) kwalitatieve onderzoekers hun heil liever in het buitenland zoeken – al hebben we daar geen concrete aanwijzingen voor.

Het zou ook kunnen dat de druk tot publiceren hier mede debet aan is. Antropologisch onderzoek en uitgebreid dossieronderzoek zijn arbeidsintensief en snel scoren met publicaties is lastig. Als dat een belangrijke rol zou spelen, zouden we echter vooral met een toename van die publicatiedruk een afname van arbeidsintensieve meer antropologische publicaties zien. Dat is echter niet het geval. Het lijkt ons daarom het overwegen waard om de regel te versoepelen dat onderzoek dat al in boek- of rapportvorm is verschenen niet voor publicatie in aanmerking komt en daarmee te trachten de variatie te vergroten.

Tot slot: we hebben in stijl gewerkt. We hebben als criminologen gekeken naar de criminologie, we hebben vooral werk van anderen nog eens beschouwd en we hebben niet of nauwelijks over de nationale grenzen gekeken. Een van onze saving graces is misschien dat we dit longitudinaal hebben gedaan, en kwalitatief zowel als kwantitatief, al was dat laatste vooral beschrijvend en niet geavanceerder dan slechts een tikje correlatieel.

Literatuur

- Blom, M., Oudhof, J., Bijl, R.V. & Bakker, B.F.M. (red.) (2005). *Verdacht van criminaliteit. Allochtonen en autochtonen nader bekeken*. Voorburg/Den Haag: CBS/WODC.
- Bunt, H.G. van de, Spierenburg, P. & Swaaningen, R. van (red.) (2008). *Drie perspectieven op sociale controle*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers.
- Bijleveld, C.C.J.H. (2003). *Mens, durf te meten!* Den Haag: Boom Juridische uitgevers.
- Bijleveld, C.C.J.H. (2007). *Methoden en technieken van Onderzoek in de Criminologie*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers.
- Bruinsma, G., Bunt, H. van de & Haen Marshall, I. (2001). *Met het oog op de toekomst. Verkenning naar de kennisvragen over misdaad en misdaadbestrijding in 2010*. Den Haag: Adviesraad voor de Wetenschap en de Technologie (AWT).
- Bruinsma, G. & Weisburd, D. (2007). Experimental and quasi-experimental Criminological Research in the Netherlands. *Journal of Experimental Criminology*, 3(2), 83-88.
- Creswell, J.W. (2003). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. Thousand Oaks California: Sage.
- Engbersen, G. & Haan, J. de (red.) (2006). *Balans en toekomst van de sociologie*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Engbersen, G. (2008). Criminologie in meervoud. Over theoretische vernieuwingen in de Nederlandse Criminologie. *Tijdschrift voor Criminologie*, 50(3), 264-272.
- Fijnaut, C.J.C.F. (2004). De criminologie in Nederland; een grensoverschrijdende bespiegeling. *Tijdschrift voor Criminologie*, 45(1), 5-8.
- Gerring, J. (2001). *Social Science Methodology: A Criterial Framework*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Hagan, J. & McCarthy, B. (1997). *Mean Streets: Youth Crime and Homelessness*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ippel, P. (2003). Niet meeslepend, niet meegaand. Over medeleven en ironie in de criminologie. *PROCES*, 5, 231-236.
- Kempe, G.Th. (1957). 50 jaar Criminologie in Nederland (1907-1957). In: *Gedenkboek 1907-1957, Psychiatrisch-Juridisch gezelschap*. Amsterdam: F. van Rossen.
- Kleemans, E.R. (2003). Daders aan het woord. *Tijdschrift voor Criminologie*, 45(4), 329.
- Laan, P. van der, Busschbach, J. van & Bijleveld, C. (2007). Experimentele criminologie en criminologische experimenten. *Tijdschrift voor Criminologie*, 47(1), 1-11.
- Leun, J.P. van der (2007). Enkele gedachten over ethiek in de criminologie. In: *Ethiek in sociaal-wetenschappelijk onderzoek*. Amsterdam: KNAW, 81-84.
- Mednick, S.A., Moffitt, T.E., Barielli jr., W.F. & Hutchings, B. (1985). Genetic Influences in Criminal Behavior; Evidence from an Adoption Cohort. *Tijdschrift voor Criminologie*, 27(1), 34-51.
- Meuser, M. & Löschper, G. (2002). *Introduction: Qualitative Research in Criminology*. *Forum Qualitative Research*, 3(1). Laatst geraadpleegd op 17 april 2009 op www.qualitative-research.net/fqs-texte/1-02/1-02hrsg-e.ht.
- Miller, J. (2005). *The Status of Qualitative Research in Criminology*. Laatst geraadpleegd op 17 april 2009 op www.wjh.harvard.edu/nsfqual/Miller%20Paper.pdf.
- Nagin, D.S. & Land, K.C. (1993). Age, Criminal Careers, and Population Heterogeneity: Specification and Estimation of a Nonparametric, Mixed Poisson Model. *Criminology*, 31(3), 327-336.
- Nijhof, G. (2008). Afstandelijkheid in Nederlands sociologisch onderzoek. *Sociologie*, 4(4), 419-436.
- Pol, L. van de (1987). Vrouwencriminaliteit in Amsterdam in de tweede helft van de 17e eeuw. *Tijdschrift voor Criminologie*, 29(2/3), 148-153.
- Scott, A. (2004). A Perspective of Economic Geography. *Journal of Economic Geography*, 4(5), 479-499.
- Snijders, T.A.B. (2006). Methodologie en statistiek in de sociologie: thema's en ontwikkelingen. In: G. Engbersen & J. de Haan (red.). *Balans en toekomst van de sociologie*. Amsterdam: Amsterdam University Press, 92-99.
- Spierenburg, P.C. (2000). Wapens en Geweld in Historisch Perspectief. *Tijdschrift voor Criminologie*, 42(2), 183-190.
- Swaaningen, R. van (2006). Country Survey. The Netherlands. *European Journal of Criminology*, 3(4), 463-501.
- Swaaningen, R. van (2008). Naar een kosmopolitische criminologie. In: H.G. van de Bunt, P. Spierenburg & R. van Swaaningen, (red.). *Drie perspectieven op sociale controle*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers, 17-66.
- Tonry, M. & C. Bijleveld (2007). Crime, Criminal Justice, and Criminology in the Netherlands. In: M. Tonry & C. Bijleveld (eds.). *Crime and Justice in the Netherlands*. Chicago: University of Chicago Press, 1-30.
- Tubbergen, F. van (2008). Vooruitgang in de sociologie. Regulatieve ideeën en methoden van onderzoek. *Sociologie*, 4(4), 437-440.